

MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652-7224 • Publicerad den 6 juni 2012

[Klicka här för utskriftsvänlig pdf-fil](#)

[Läs mer om olympiska spel på idrottsforum.org](#)

[Läs mer idrottshistoria på idrottsforum.org](#)

[Läs mer om svensk idrott, idrottspolitik och idrottsforskning på idrottsforum.org](#)

Efter fem arrangemang vartannat år under 00-talet förlagda till Malmö har det idrottshistoriska symposiet skippat ett år, 2011, skuddat Malmö-dammet av rågummisulorna, och dragit till Stockholm – lagom till 100-årsjubileet av de enda olympiska sommarspelen på svensk botten, de femte spelen 1912. Som vanligt stod Sveriges Centralförening för Idrottens Främjande (SCIF) för arrangemanget, detta år förstärkt av Gymnastik- och idrottshögskolan GIH och Historiska institutionen, Stockholms universitet. Till Stockholm har också symposiegeneralen från 2009, Helena Tolvhed, som bekant dragit, och nu var hon åter spindel i nätet som representant för Historiska institutionen i Stockholm, med full koll på allt och alla.

SCIF var som bekant primus motor för att få de olympiska spelen till Stockholm 1912, så till den milda grad att Centralföreningens styrelse ställde upp som enskilda individer och garanterade spelen ekonomiskt. OS 1912 blev en stor framgång, också ekonomiskt.

Framgångsrikt kan också det idrottshistoriska symposiet 2012 beskrivas som, åtminstone organisatoriskt och akademiskt. En rad framstående idrottshistoriska forskare från Sverige, Norge, Danmark, Finland och Tyskland bidrog till att öka vår förståelse för Stockholmsspelen, hur de blev så lyckade, och hur framgången för spelen räddade de Coubertins idé från att drunkna i storstadssomrar och världsutställningar. Som en extra bonus bjöds symposiedeltagarna avslutningsvis en preview av Jens Linds dokumentär om OS 1912, som senare hade premiär på Sveriges Television den 27 maj.

Den finns fortfarande tillgängliga på SvT Play, och den är väl värd att beskåda.

Hans Bolling, väl bekant för idrottsforum.orgs läsare som kunnig och välskrivande recensent och därtill tillsammans med Leif Yttergren ansvarig för den nyutkomna antologin om OS 1912 som vi skrev om häromuppdateringen, har ställt en detaljerad och verklighetstrogen symposierapport till forumläsarnas förfogande. Talare för talare, session för session refereras symposiet, kryddat med Bollings egna reflektioner och kommentarer. Denne redaktör, som hade förmånen att på plats kunna följa symposiet, kan varmt rekommendera Hans Bollings rapport för alla dem som av olika skäl inte kunde vara med på direktsändningen.

Sic transit gloria mundi

Idrottshistoriskt symposium med särskild betoning på OS i Stockholm 1912

Hans Bolling

Historiska institutionen, Stockholms universitet

I maj 1999 arrangerade Sveriges Centralförening för Idrottens Främjande (SCIF) ett vetenskapligt seminarium i Klocktornet i Stadion, Stockholm. Vid seminariet presenterade och diskuterade ett 25-tal medverkande historiska aspekter på idrott. Arrangemanget var ett pilotprojekt, deltagarna hämtades framför allt från Stockholm och Lund/Malmö men också från Göteborg. Det de framför allt ägnade sig åt var frågan om idrott som kontaktlänk mellan de nordiska länderna och förhållandet till omvärlden. Resultatet av seminariet blev så pass lyckat att arrangören, i enlighet med ett önskemål framfört av deltagarna i samband med att seminariet avslutades, beslöt att upprepa initiativet i utökad form genom att arrangera ett nordiskt idrottshistoriskt symposium i Malmö. Ett blev två, tre, fyra och fem nordiska idrottshistoriska symposier i Malmö (2001, 2003, 2005, 2007 och 2009). Men i maj 2012 var evenemanget tillbaka i Stockholm, inte i Stadion men väl i dess skugga såväl fysiskt som tematiskt. Efter tretton år återkom evenemanget till ursprungsorten. Det gällde då de femte olympiska spelen i Stockholm 1912 och bakom arrangemanget stod SCIF, Gymnastik- och idrottshögskolan och Historiska institutionen vid Stockholms universitet. Totalt lockade symposiet dryga 80-talet intresserade till GIH:s lokaler bakom Stadion och Juristernas hus i Frescati. Det inledande Malmösymposiet finns presenterat i *Idrott, historia & samhälle* (2001) och de övriga har uppmärksammats på idrottsforum.org, så trots att en epok gick i graven med symposiet 2012 kommer denna text uteslutande att behandla *Perspektiv på OS i Stockholm 1912*.

Stockholm 2012

Vid det inledande symposiet i Klocktornet 1999 hälsades deltagarna välkomna av SCIF:s Lars Wass, en uppgift som när han drog sig tillbaka förtjänstfullt övertogs av föreningens ordförande Ulf Lönnqvist. I dennes frånvaro öppnades 2012 års symposium *Perspektiv på OS i Stockholm 1912* vältaligt av Walter Rönmark, ordförande i föreningens musei- och historieutskott.

Gertrud Pfister

Den vetenskapliga delen av 2012 års symposium inleddes av den i Danmark, vid Institut for Idræt, Köpenhamns universitet, versamma tyska historikern och sociologen Gertrud Pfister vars presentation hade titeln "From a side show of a world fair to an Olympic sport event – the development of Olympic programs 1900–1912". Den innehöll en jämförelse mellan OS i Paris 1900 och spelen i Stockholm 1912, framför allt när det gällde det kvinnliga deltagandet, men även rent generellt rörande organisatorisk stringens, utsträckthet i tid med mera.

Det fanns två typer av aktiviteter som kvinnor fick ta del i vid olympiska spel före första världskriget. Först de som kan hänföras till överklassens fritidssysselsättningar, ett flertal 1900, sedan, 1912, även aktiviteter inriktade mot massornas

fysiska hälsa. I Paris 1900 kunde kvinnor delta i golf, krocket, ridsport, segling och tennis. Det fanns även kvinnliga deltagare i tävlingarna i ballongflygning i Paris men de betraktas inte som olympiska av IOK. Kvinnorna i Stockholm tolv år senare fick nöja sig med att tävla i tennis och simning. Antalet tävlande kvinnor hade dock ökat i Stockholm 1912. Det fanns inte heller några formella hinder för dem att delta i segling och att flera hundra kvinnor deltog i gymnastikuppvisningarna.

Bland deltagarna i Paris fanns den första kvinnliga guldmedaljören Hélène de Pourtalès. Hon vann guld i segling tillsammans med sin make och dennes nevö på den schweiziska båten *Lérina*, som segrade i den första av två seglingar för båtar i 1–2-tonklassen. I den andra seglingen i samma klass slutade de på andra plats och erhöll därmed även en silvermedalj. Men där fanns också kvinnor, och män, som inte hade en aning om att de deltog i firandet av den andra olympiaden. Det gäller till exempel segrarinnan i golf Margaret Abbott. Hon befinner sig i Paris för att studera konst i sällskap med sin moder och ställde upp i en golftävling över nio hål som hon vann. Hennes mamma deltog för övrigt också i golftävlingen och slutade sju.

Orsaken till att det i Paris fanns deltagare som inte kände till att de deltog i ett OS var att tävlingarna hade förts in under världsutställningens organisatoriska paraply. Coubertin och hans allierade hade inte något inflytande över dess utformning, vilket visar vilken begränsad makt IOK hade vid denna tid. Det var istället det franska idrottsförbundet *Union des Sociétés Françaises de Sports Athlétiques* som stod för arrangemanget. Tävlingsarna kallades inte för olympiska av arrangörerna, snarast undvek de medvetet benämningen. I pressen kom de bland annat att benämnas internationella spel, internationella mästerskap, Parismästerskap och världsmästerskap. Det förekom även professionella mästerskapstävlingar inom ramen för Parisutställningen.

Det är till och med möjligt att argumentera för att det aldrig hölls några olympiska spel 1900. Att de hade övergivits och att rörelsen hade misslyckats. Detta är givetvis inte IOK:s officiella ståndpunkt. År 1912 gjorde IOK ett försök att ur det virrvarr av tävlingar som hållits reda ut vilka som kunde betraktas som "Olympiska" och vilka segrare som därmed skulle betraktas som guldmedaljörer.

Att de olympiska spelen ännu inte fått fasta former heller i Stockholm trots avsevärda organisatoriska förbättringar framgick av två exempel med beröring till 1912. Först hade vi den 15-åriga engelska ryttarinnan Helen Preece. Hon ville anmäla sig till den moderna femkampen, vilket hon givetvis inte tilläts av de svenska arrangörerna med Viktor Balck i spetsen. Den skriftliga omröstning som företogs inom kommittén för modern femkamp för att avgöra frågan i mitten av maj 1912 gav dock resultatet två röster för och tio röster mot att tillåta kvinnligt deltagande. De två kommittéledamöter som ville tillåta kvinnor att delta i den moderna femkampen var simledaren Erik Bergvall och den blivande OS-ryttaren Claes König.

Trots att hon inte tilläts delta fanns det lokaltidningar i USA, *Louisville Courier-Journal* och *The Evening Independent* utgiven i St. Petersburg, Florida, som rapporterade om Helen Preece som deltagare vid OS 1912. Såvitt känt har hon dock inte dykt upp i några andra källor. Den senare tidningen kallade sig för övrigt för "The Sunshine Paper" och delades ut gratis till alla om solen inte sken över staden, en koppling, om än oerhört svag, till Solskensolympiaden. I sagda tidning hävdades det till och med under pågående spel att "hon är väldigt populär bland alla idrottsutövare, som betraktar henne som något av en maskot". Helen Preece hade gjort succé som ryttare i USA 1911, vilket kan tänkas förklara intresset för henne i Nordamerika.

Det andra exemplet berörde den italienske gymnasten Alberto Braglia. Med tanke på det öde som drabbade Jim Thorpe, vilket uppmärksammades vid flera tillfällen under symposiet, är det förvånande att Braglia, som vann guld individuellt och i lag i Stockholm och även vunnit allroundguld i gymnastik i London 1908, mellan de olympiska spelen 1908 och 1912 försörjde sig som professionell artist med namnet: "Den mänskliga torpeden". Han återfick dock sin amatörstatus av det italienska förbundet inför spelen i Stockholm 1912. I och med att gymnastikens amatörregler bland annat stipulerade "amatör är den, som aldrig mot betalning deltagit i offentlig täflan eller uppvisning" kan det krasst konstateras att olika falla ödets lotter. Braglia återupptog också sin cirkuskarriär efter spelen. Nog visste lingianerna vad det talade om när de kritiserade andra, utländska, gymnastiksystem för att befordra cirkusartisti.

Erkki Vettenniemi

Föredrag nummer två presenterades av Erkki Vettenniemi vid institutionen för etnologi och historia, universitetet i Jyväskylä. Hans föredrag hade den intresseväckande titeln "The 'Ugly Olympiad' Revisited". I beskrivningen talades det om att det kunde finnas skäl att beteckna Stockholmsspelen som de "fulaste" av förkrigsspelen. Det är dock lika bra att med en gång konstatera att Vettenniemi inte testat sin hypotes empiriskt, bortsett från ett par hänvisningar till den redan i samtiden erkända kritiken mot de svenska funktionärerna vid brottningsstävlingarna. Det innebar dock inte att framförandet var utan meriter, djärva påståenden tenderar ju att verka intellektuellt stimulerande.

Med OS i Helsingfors 1952 som utgångspunkt, spel som i Finland kommit att betecknas som de sista sant olympiska spelen i så motto att de var småskaliga, idrottsutövarna var sportsliga, samt att kommersialism, politiska intriger och dopning lös med sin frånvaro. Det är ett påstående som kan tyckas en smula märkligt med tanke på att spelen sammanföll med Sovjetunionens intåg på de olympiska arenorna, den helt klart svenskfientliga publiken och att arrangörerna i en i alla fall inte försonande gest gentemot IOK-ordföranden Sigfrid Edström lät Paavo Nurmi tända den olympiska elden.

Denna bild av OS 1952 lanserades inte heller i samband med spelen utan från 1970-talet när äldre män började minnas spelen i Helsingfors mot en fond av OS-bojkotter, terrordåd och anabola steroider. Med det finska exemplet som fond presenterade så Vettenniemi hypotesen att Solskensolympiaden, som begrepp, skapats först efter andra världskriget, när svenska sportjournalister som varit unga 1912 började skriva hågkomster och att det inte behövde ha så mycket med "wie es eigentlich gewesen" att göra. Det rådde också enighet bland de symposiedeltagare som uttalade sig i frågan att man i samtiden inte talade om Solskensolympiaden. Låt vara att spelen i sin samtid sammanfattades i ordalag som "[a]lla goda föresatser att göra den femte olympiaden så lysande som möjligt, ledde till avsett mål. Det blev verkligen en glänsande olympiad, som gjorde Sveriges namn vid berömt och värderat." Det och liknande omdömen – exempen kan mångfaldigas – antyder att spelen även i sin samtid värderades högt av svenskarna, som "the best Olympic Games ever" för att citera en senare IOK-ordförande. Den intressanta frågan om när begreppet Solskensolympiaden började användas återstår alltså att besvara. Frågan är dock om inte användandet av begreppet Solskensolympiaden säger mer om svenskarnas ökade passion för soliga somrar (juli 1912 var ju en ovanligt varm och solig månad) än om en omvärdering av de olympiska spelen.

Session 1

Medan de inledande föredragshållarna fick framträda solitärt samlades de efterföljande i samlad föredrags-session. Först ut var Ansgar Molzberger, Institutionen för idrottshistoria, Deutsche Sporthochschule, Köln, Jørn Hansen, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk universitet, Odense, och Mats Hellspång, professor emeritus, etnologi, Stockholms universitet.

Ansgar Molzbergers framförande hade titeln "OS 1912 i Stockholm – Mellan patriotism och internationalism" och behandlade hur OS 1912 upplevts ur ett internationellt perspektiv samt vilken betydelse spelen haft för den olympiska rörelsens framtida utveckling. Spelen i Stockholm visade efter de mildt sagt spretiga spelen i Paris, St Louis och London världen vilken potential den olympiska idén faktiskt hade. Detta tack vare ett koncentrerat och disciplinerat organisationsarbete över flera år samt viljan att arrangera en storslagen internationell idrottsfest, låt vara att de huvudsakliga motiven bakom arrangemanget var strikt patriotiska.

På samma gång tydliggjorde spelen i Stockholm att det inte längre var möjligt att arrangera OS med de befintliga reglerna, eller snarare bristen på gemensamma regler. För att den olympiska rörelsen skulle kunna utvecklas var man tvungen att i högre grad formalisera spelens utformning. Med hjälp av denna insikt och viljan till förändringar skapades förutsättningar för den olympiska rörelsens framtid. Stockholms-OS hade alltså stor betydelse för den olympiska rörelsens utveckling inte enbart tack vare väl arrangerade spel utan även på grund av att det blev bråk och konflikter. Det hade funnits stridigheter mellan den svenska organisationskommittén och IOK under spelens planeringsfas rörande spelens program men också i samband med de olympiska tävlingarna beträffande regelverk och hur protester mot dessa tolkades. Spelen i Stockholm visade alltså tydligt på de olympiska spelens potential men också på att om IOK ville att OS skulle utvecklas positivt var det nödvändigt att skapa enhetligare internationella idrottsregler.

Jørn Hansen talade om de entreprenörer från borgerskapet som tog över ledningen av IOK från aristokraterna och förvandlade organisationen från en aristokratisk herrklubb för adel och borgerskap till en regelrätt organisation för amatöridrott under rubriken "OS 1912 – de særskilt betroede mænds første møde og hvad som sedan hændte med dem: Carl Diem, Karl Ritter von Halt, Avery Brundage og Sigfrid Edström". Det var en kvartett som under ett halvsekel utövade ett starkt inflytande över den internationella tävlingsidrotten och dessutom såg sig själva som de olympiska idealens förtroendemän och bevarare. De deltog samtliga i olika funktioner vid OS i Stockholm, Ritter och Brundage som aktiva friidrottare, båda i både fem- och tiokamp. Brundage fullföljde femkampen och bröt tiokampen medan Ritters resultat blev det omvända. Diem och Edström var ledare och funktionärer och båda var dessutom aktiva vid bildandet av Internationella friidrottsförbundet 1912/13.

Hansens anförande koncentrerade sig dock på hur de verkade i förhållande till och i Tyskland före och efter andra världskriget. Det kan helt kort konstateras att de var vänner som politiskt stöd på högerkanten och vars förhållande till och göranden under naziregimen inte ger någon glans åt deras namn. Att de allihop efter kriget i stort kunde fortsätta sin verksamhet är ur ett samtida perspektiv djupt förvånande men säger något om hur konservativ idrottsrörelsen tenderar att vara.

Mats Hellspong avslutade sessionen och riktade intresset mot konsumenterna av idrott och deras beteende till skillnad från tidigare talares starka producentintresse. Det gällde Stockholmsspelens publik. I sitt anförande behandlade han olika karakteristiska drag i publikbeteendet under OS 1912, nationalismens olika uttryck och kvinnans roll på läktaren. Intressant var att kvinnornas andel av publiken vid vissa tilldragelser, de som gränsade mot societetsevenemang, var stort. Uppgifter om att de skulle ha utgjort närapå hälften av Stadions publik bör nog dock betraktas som överdrivna. Den svenska kvinnan, stockholmskan från samhällets övre skikt, blev också enligt en citerad tidning annorlunda, mer frimodig på idrottsläktaren och uppträdde, glatt, enkelt och chosofritt: "Tänk bara detta: en herre tilltalar höfligt en dam, och hon vänder sig inte bort som ett förolämpat helgon, utan svarar artigt, *fastän de inte är presenterade*. Sådant kan verkligen ske i dessa dagar." Idrottsläktaren kunde alltså fungera som ett slags social frizon där annars ganska strikta umgängesregler för tillfället kunde sättas ur spel.

Hellspong uppmärksammade även skillnader mellan olika idrottsgrenars publik, idrotten som klassutjämnade faktor och det amerikanska hejaropsbeteendet, som introducerades för en förundrad svensk publik. Hejaropen bemöttes under sommaren 1912 med skepsis i vissa kretsar men har sedan dess omfamnats av idrottspubliken och spelat en viktig roll för den svenska idrottspubliken. De har givit ett publikbeteende som flera internationella gäster häpnat över och känt stor förtrytelse inför under årens lopp. Den västtyska reaktionen på publikens hejande i samband med VM-semifinalen i fotboll på Nya Ullevi 1958 är välkänd men långt ifrån det enda exemplet. Den tyske fotbollslegenden Franz Beckenbauer har till exempel beskrivit sina intryck från landslagsdebuten, VM-kvalmatchen mot Sverige på Råsunda 1965:

Jag gick ut i gången och fortsatte tyst ut mot planen. Jag behövde bara följa sorlet från publiken. Stadion var fullsatt. Jag upptäckte genast hejarklackledarna med sina megafoner, och bredvid stod fans och viftade med flaggor. Den som besökte en fotbollsarena första gången här kunde ha trott att det vare en kongress för trollkarlar eller illusionister som pågick.

Alltså ingen som helst förståelse för hejandet som en historiskt förankrad del av en svensk läktarkultur. Nu är/var ju inte heller de tyska fotbollsspelarna ensamma om att tycka att den svenska (o)vanan att heja på sitt lag var en smula chauvinistisk. En israelsk radioreporter hävdade till exempel 1953 i samband med AIK:s fotbollslags Israelturné: "Men är inte publiken här nere fin framhöll referenten till slut. Jag har för mig att den svenska kan vara lite si och så. Jag minns från Olympiaden i Helsingfors hur en man stod med en flagga framför en svensksektion och ledde alla möjliga tillrop. Det var många utlänningar som tyckte det såg mycket otrevligt ut."

De amerikanska åskådarna och deras beteende kom således att lämna ett av de djupaste avtrycken som OS 1912 gav inom det svenska idrottslivet, vilket dagens besökare av idrottsläktare med sin vurm för det engelska och italienska publikbeteendet ägnar föga tanke.

Session 2

Den första dagens andra, avslutande föredrags-session vette mot väster, Matti Goksøyr från Norges idrettshøgskole i Oslo och Peter Dahlén från Instituttt for informasjons- og medievitenskap, Universitetet i Bergen, framträdde. **Matti Goksøyr** talade om förhållandet mellan Sverige och Norge under rubriken "Norske holdninger til OL – mellom selvhevdelse og forbrødring". Åtskilligt kretsade kring 1905 och det årets dramatiska inverkan på de idrottsliga förbindelserna mellan länderna. När Norge som ett "nytt" land försökte etablera sig som något annat än ett vinteridrottsland handlade mycket om relationen till Sverige. Det innebar ett ansträngt förhållande om än inte fullt så infekterat som det som rådde inom skididrotten.

Umgänget mellan länderna efter unionsupplösningen underlättades inte heller av att IOK valde att som norsk IOK-medlem utse officeraren Henrik Angell som i kynne påminde en hel del om Viktor Balck. Han var ivrig försvarsvän och nationalist, men också skidåkare som bland annat gått till historien som den montenegrinska skidsportens fader. Angell var en person med så pass starka övertygelser att han på nyåret 1918, 57 år gammal, sade upp sig från det norska försvaret, reste till Frankrike och lät sig värvas som soldat i Främlingslegionen. Efter att ha deltagit i slutstriderna på västfronten följde han vintern 1919 med en allierad styrka till Murmansk för att slåss på de vitas sida i det ryska inbördeskriget varpå han förfrös sig, tvingades amputera delar av foten och handen. Starkt försvagad återvände han hem efter en sjukhusvistelse i Paris och avled två år senare.

Med och utan Angell kom Norge att definiera sig i förhållande till Sverige i OS-sammanhang. I Aten 1906 förklarades utfallet från norsk sida med att programmet utformats med extra hänsyn tagen till Sverige och inför spelen 1912 tredubblades statsstödet till det norska olympiadeltagandet. Norge representerades också av den tredje största truppen i Stockholm, nästan 200 tävlande. Året 1912 har också kommit att betecknas som något av ett genombrottsår för en mer positiv syn på idrott, specialisering och tävlan inom den norska kroppskulturen. Samma sak kan dock sägas även om Sverige, minns bara ecklesiastikminister Hammarskjölds tal till andra kammaren angående statens stöd till den svenska

OS-truppen inför spelen i London 1908: ”Vi vilja väl icke gärna bliva överflyglade av Norge i en sådan sak”. Förhållandet mellan länderna på det idrottsliga området visar tydligt på vilken stor betydelse ”den andre” har för att driva på utvecklingen.

Peter Dahlén stod för symposiets mest personfokuserade anförande, samtidigt som han hade det bredaste angreppssättet med ”Fallet Jim Thorpe och det kulturella minnet av OS 1912”. I sitt framförande uppehöll han sig vid ovan nämnde Thorpe och visade på hur och via vilka medier och berättelser som minnet av Stockholmsolympiaden har levt vidare inom populärkulturen. Han fokuserade på en av de kärnhändelser som har dominerat berättelserna kring OS 1912, diskvalificeringen i efterhand av Jim Thorpe – som vunnit såväl fem- som tiokampen – och hans livsöde. Att fallet Thorpe fortfarande berör framgick också av att det utgör en av huvudberättelserna i Jens Linds film om OS 1912 som visades under symposiets slutdag.

Det framstår som mer än en slump att den person som genom överlägsenhet i tävlingarna kan sägas ha förnedrat de båda blivande IOK-medlemmarna, med politiska sympatier som i alla fall inte kan klassas som emancipatoriska, nämligen Avery Brundage och Karl Ritter von Halt, i efterhand kom att straffas för brott mot amatörbestämmelser som andra deltagare onekligen kunde förhålla sig väldigt fritt till. Framför allt med tanke på att tiden för att protestera mot att idrottsutövare inte uppfyllde amatörstatuterna enligt det officiella regelverket gick ut 30 dagar efter det att priserna delats ut och Thorpes brott mot dessa uppmärksammades först i januari 1913.

Dahlén glädde också auditoriet genom att visa ett avsnitt ur spelfilmen *Jim Thorpe: All American (Olympiadens hjälte)*, en film om Thorpes liv från 1951 med Burt Lancaster i huvudrollen, regisserad av Casablanca-regisören Michael Curtiz. För även om den olympiska rörelsen gjorde sitt bästa för att glömma Jim Thorpe så fick den mångkunnige Thorpe en framgångsrik idrottskarriär i USA. Den utspelades framför allt i de ickeolympiska idrotterna baseball och amerikansk fotboll efter diskvalifikationen 1913. År 1950 utsågs han av nyhetsbyrån AP till seklets bäste manlige idrottsutövare och bäste amerikanske fotbollsspelare.

Stadion, Tennispaviljongen och Jakthornet

Även om symposiet sedan länge vuxit ur SCIF:s lokaler i Klocktornet, fick symposiedeltagarna, liksom 1999, möjligheten att beträda 1912 års OS-anläggningar i samband med en visning av Stadion och Tennispaviljongen vid Östermalms IP. Stadion visades även denna gång av Karl Örsan från Riksidrottsmuseet, som inte bara uppmärksammade det olympiska. Tennispaviljongen, ofta benämnd med det föga romantiska namnet C-hallen, visades denna gång av Åke Jönsson. Han berättade bland annat om hur dyrt och komplicerat det hade varit för SCIF att flytta hallen från Idrottsparken i samband med Stadionbygget, långt dyrare och riskablare för SCIF:s överlevnad, skulle det visa sig, än att uppföra en ny tennishall. Trots kostnader och besvär är det något som efterkommande generationer kan vara tacksamma för.

Dagen avslutades med mingel och jubileumsmiddag på restaurang Jakthornet, belägen inom det gyttor av idrottsanläggningar som startar med Stadion i hörnet av Valhallvägen/Lidingövägen och avslutas av Kungliga tennishallen där Värtavägen mynnar i Lidingövägen.

Session 3

Fredagens föredragssession inleddes med att konstvetaren Patrik Steorn talade om tävlingarna i konst, Concours d'Art, i Stockholm 1912 på temat ”Konst och idrott – skilda världar?”. Inledningsvis kan konstateras att vid de kommande spelen i London 2012 kommer konstnärliga uttryck att används som en fond för evenemanget snarare än som vittra idrotter i vilka utövarna kämpar och vinner olympisk ära. Det är alltså kanske inte helt orimligt att påstå att det som ses som kultursatsningar i London har betydligt mer att göra med de aktiviteter som befordrades av rekreations- och mottagningskommittéerna i Stockholm 1912 än Pierre de Coubertins passion, Concours d'Art.

Konst har hur som helst på olika sätt spelat en roll i samband med olympiska spel genom historien och en av Coubertins idéer var att idrott och konst levt i skön harmoni och dessutom båda varit tävlingsgrenar i antikens Olympia. Det förekom dock aldrig några regelrätta konståvlingar i Olympia, däremot vid de tre övriga panhelleniska kranståvlingarna: de pythiska, de isthmiska och de nemeiska spelen. Det närmaste man kom konståvlingar i Olympia torde ha varit att det vid varje spel tävlades om vem som skulle få vara härold, en gren som inte fanns på programmet 1912 men som i så fall säkerligen hade vunnits av en av den tidiga Stockholmsidrottens mer färgstarka profiler: Herman ”Java” Juhlin.

I anknytning till spelen i Stockholm 1912 arrangerades alltså regelrätta konståvlingar för första gången i den olympiska historien. Men konflikter kom att prägla genomförandet. Idén om tävlingar i konst i ett idrottsligt sammanhang var utmanande för såväl konst- som idrottslivet i det tidiga 1900-talets Sverige. Det framstår dock som om konstnärsvärlden i Sverige inledningsvis inte var lika starkt emot att arrangera tävlingarna som senare tiders historieskrivare velat göra

gällande. Tävlingar i konst var ju trots allt en etablerad företeelse vid till exempel akademier, i samband med utdelning av stipendier och utväljande av verk för offentlig utsmyckning.

Konsttävlingarna i Stockholm blev milt uttryckt en antiklimax, genomförandet av dem återgick till Pierre de Coubertin och IOK i och med att den svenska organisationskommittén inte ansåg sig klara av att genomföra dem. Den utställning med belönade verk (blott fyra stycken) som anordnades i Stockholm väckte inget publikt intresse och det fanns inga svenska konstnärer bland deltagarna. Förutom gång och icke-lingsk gymnastik var de också de enda tävlingarna som saknade svenska deltagare.

Det råder dock osäkerhet om vilka som faktiskt deltog i konsttävlingarna och om hur de belönade verken valdes ut. När man i dag talar om vilka som deltog brukar 33 namn föras fram enligt en sammanställning som upprättats på basis av uppgifter i IOK:s arkiv i Lausanne. Även om det fortsatt tävlades i konst vid OS till och med spelen i London 1948, blev tävlingarna aldrig den succé Coubertin drömt om. Något egentligt sammanlänkande mellan kropp och själ skedde aldrig på de olympiska arenorna. Tävlingarna i konst gav dock – som bekant – upphovsmannen en olympisk guldmedalj då han tävlade för Tyskland under pseudonymen Hohrad/Eschbach segrade i litteraturklassen 1912. Namnet hämtade han för övrigt från två samhällen i Alsace.

Symposiets avslutande akademiska anförande ingav hopp om framtiden då Karolina Wiell, doktorand vid Ekonomisk-historiska institutionen vid Uppsala universitet, presenterade ett framtida forskningsprojekt om svensk simsport med ett föredrag betitlat ”Simning som kvinnlig OS-gren – 100 år”.

Filmsession och avslutning

Symposiet fullbordades med en förhandsvisning av Jens Linds prisbelönta film om OS 1912, *Solskensolympiaden*, en film som säkert kommer att bidra till att öka intresset för Stockholmsolympiaden. Filmen utgjorde också basen för en avslutande diskussion om minnesproduktion, mötet mellan filmmakare och akademiker. Frågor som lyftes fram handlade om hur arbetet med filmen gått till, vilket material som fanns att tillgå och vilka val som gjorts. Helt kort kan konstateras att Jens Lind till stor del sade sig ha arbetat intuitivt med sin film, val som gjordes var oftare av praktisk än ideologisk natur, medan forskarna sökte systematik i hans arbete.

Efter film och diskussion var symposiet slut. Avslutningen måste sägas ha varit abrupt. Men det är ju ett vanligt problem vid sammankomster som avslutas på fredagseftermiddagar. Många har väldigt bråttom iväg, vilket innebär att det är svårt att få till stånd någon riktig avslutningsceremoni. Om symposieserien återuppstår i någon form framgent, vilket enligt många vittnesbörd är ett starkt önskemål, kan det kanske därför vara på sin plats att lägga in en solennare avslutningsritual i samband med att man bryter för lunch avslutningsdagen så att deltagare med faiblesse inte bara för innehåll men också för förpackning får sitt. Vid OS i Stockholm 1912 hölls ju till exempel avslutningsfesten dagen före prisutdelningen och vissa grenars avgörande. Detta innebar att idrottsutövare faktiskt var i elden dagen efter det att avslutningsfesten för deras idrott gått av stapeln. Bland dem fanns tiokamparna med Jim Thorpe i spetsen och brottarna Anders Ahlgren och Ivar Böling, som efter nio timmars finalbrottning båda diskvalificerades för passivitet, förklarades som förlorare och utmattade fick nöja sig med silvermedaljer. Visst kan även idrottsforskare göra likadant! Med tanke på vad som under symposiet framkommit om ritualernas betydelse för Stockholms-OS framgång och den olympiska rörelsens utveckling är det faktiskt riktigt sorgligt att symposiecirkeln slöts utan en rejäl ceremoni. En sådan skulle med självklarhet ha innehållit ett varmt tack till Helena Tolvhed, symposiets svar på [Kristian Hellström](#), som med bravur hållit i det administrativa arbetet.

Copyright © Hans Bolling 2012.